

A Magyar Tudományos Akadémiáról tárgyilagosan – Freund Tamás és Oberfrank Ferenc írása

2025. május 28. Freund Tamás és Oberfrank Ferenc

Az elmúlt hetekben látványosan megszorodtak a sajtóban a 200 éves Magyar Tudományos Akadémia és egyes tagjai elleni személyes támadások. Ebben a kampányban egymást követik a megszólalók indulatos, az Akadémia egésze és tagjai ellen uszító, fenyegető, vállaltan politikai és ideológiai elfogultságot tükröző támadásai. Ezek többségükben a tényeket figyelmen kívül hagyó vagy önkényesen értelmező, esetenként személyeskedő, szándékosan megtévesztő, hangulatkeltő írások, amelyek az Akadémia hitelességét és az iránta megmutatkozó társadalmi bizalmat próbálják aláásni.

Ez a lejárató kampány nemcsak az Akadémiával mint nemzeti intézménnyel szemben méltatlan és ünneprontó, hanem egy olyan országhoz is méltatlan, amely polgárainak – számos történelmi katasztrófa tapasztalatai alapján – egységesen el kell utasítaniuk a személyek és társadalmi csoportok politikai, világnézeti vagy más alapon történő nyilvános megbélyegzését, az ellenük való hangulatkeltést, a minden embernek kijáró tisztelet megtagadását.

A lejárató kampányt folytatók alaptalan, hamis és elfogadhatatlan állításait az Akadémia határozottan és egységesen visszautasítja. Az Akadémia küldetésével, működésével, tagságával kapcsolatban az alábbi tényekre hívja fel a figyelmet, cáfolva valamennyi megtévesztő vádat.

I. A Magyar Tudományos Akadémia független nemzeti intézmény

I/1. Az Akadémia működését az 1994-ben elfogadott akadémiai törvény szabályozza, amely a rendszerváltozás után alapjaiban alakította át a testület jogállását, megszüntette az állam politikai befolyását, és azóta is megfelelő szabadságot biztosít a testület működéséhez.

Ezzel szemben számos alkalommal elhangzott vádak: Az MTA fundamentumai utoljára 1949-ben lettek lerakva, azóta lényegében nem történt változás. Sztálinista az Akadémia, politikai tisztogatás lenne szükséges.

Az 1994-ben elfogadott akadémiai törvény Kosáry Domokos MTA-elnök és Antall József miniszterelnök 1991 óta folyó egyeztetéseinek, az Akadémia teljes megújulásának eredménye. A törvényt Mádl Ferenc terjesztette az Országgyűlés elé, beszédét így indította: „Ez a törvényjavaslat (...) olyan intézményről szól, amely nemzeti önazonosságunk egyik szimbóluma, sőt forrása lett.” A törvény alapjaiban újította meg az Akadémia működését: megváltozott a jogállása, köztestületté alakult (jelenleg több mint 19 ezer taggal), megszűnt a politikai befolyás, kizárólag tudományos teljesítmény alapján válhat bárki akadémikussá, kiépültek határon túli akadémiai bizottságai, gondoskodva a

Kárpát-medence magyarságának bevonásáról a hazai tudományos közéletbe. Kosáry, Antall és Mádl mellett a változások alapjait többek között Szabad György, Szentágothai János és Vizi E. Szilveszter rakták le.

Kosáry, Antallal egyetértésben, nem akarta megismételni a kommunista diktatúra idején történt tisztogatást, bízott az öntisztulásban, ami már régen lezajlott. A múlt rendszerben politikai szerepet vállalók közül legfeljebb hírmondók maradhattak mindenféle hatalmi pozíció nélkül.

A 365 akadémikus közül csupán 29-en vannak, akiket még 1990 előtt választottak akadémikussá. Köztük olyanok, mint például az Abel-díjas Lovász László és Szemerédi Endre, vagy Vizi E. Szilveszter, Csurgay Árpád, Görög Sándor, Kroó Norbert, Mezei Ferenc, Sólyom Jenő, Venetianer Pál és Vida Gábor. Nehéz lenne rájuk fogni, hogy érdemtelenül lettek akadémikusok, vagy valaha is sztálinista eszméket képviseltek volna az Akadémián! De a többiek is kiváló kutatók.

I/2. Az Akadémia szakmai és vezető testületei háromévente megújulnak, a tudósok választás útján válnak e testületek tagjaivá.

Az Akadémia döntési fórumai szakmai kérdésekben – ideértve az MTA-doktori ügyeket is – első szinten a tudományos bizottságok (melyek tagjait a 19 ezres köztestület választja, átlagéletkora 55 év). Általános stratégiai kérdésekben az [Elnökség](#) dönt, a legfelső döntési fórum a [Közgyűlés](#), melynek az akadémikusok mellett 200 nem akadémikus közgyűlési képviselő is tagja, akiket szintén a köztestületi tagok választanak meg maguk közül.

I/3. Az Akadémia hivatalos állásfoglalásának (véleményének) kizárólag a Közgyűlés, az Elnökség és az Akadémia elnökének felkérésre vagy saját kezdeményezésre tett nyilatkozata minősül.

Az Alapszabály szerint az Akadémia testületei, így a Közgyűlés, az Elnökség, a tudományos osztályok, a tudományos osztályok felhatalmazása alapján a hozzájuk tartozó tudományos bizottság(ok), valamint az Akadémia elnöke vagy az Akadémia valamely testülete által felkért bizottságok a tudományt érintő országos jelentőségű kérdésekben és a társadalmi élet átfogó problémáiban, anyanyelvünk és kultúránk ápolása érdekében, valamint tudományos kérdésekben elvi állásfoglalást tehetnek, és egyedi kérdésekben véleményt nyilváníthatnak. Akadémikusaink és köztestületi tagjaink a saját névükben tehetnek, oly módon, hogy a nyilatkozatból egyértelműen megállapítható legyen, hogy az nem az Akadémia vagy intézményei, valamint köztestületi grémiumai képviseletében adott nyilatkozat. Nem jellemző, de előfordulhat, hogy az Akadémia egyes tagjai nem ügyelnek arra, hogy egyértelműen megkülönböztethetők legyenek egymástól a személyes véleménynyilvánításként értékelendő és az Akadémia képviselőjeként tett nyilvános megszólalásaik.

Pártpolitikai állásfoglalásokat az Akadémia egyetlen testülete sem tehet, erre küldetése, hagyományai alapján és szervezetileg is alkalmatlan.

II. Az Akadémia a tudományos kiválóság alapján szerveződő és működtetett köztestület

II/1. Az MTA doktora és az akadémikusi cím a tudományos kiválóság hazai elismerésének legmagasabb szintje. Az akadémikusok és az MTA-doktorok egyetemi, kutatóintézeti elfoglaltságaik mellett és aktív kutatói pályájuk lezárulta után is önkéntes alapon támogatják az Akadémia és a hazai tudományos rendszer működését.

Ezzel szemben gyakran elhangzó hamis vád: Az akadémikusok „teljesítmény nélküliek”, idősek, ugyanakkor privilégiumokkal rendelkeznek. Taggá válásuk után az akadémikusoknak semmit sem kell tenniük.

Az akadémikusok és a köztestület tagjai vállalják, hogy – az MTA Titkárságának és más szervezeteinek támogatása mellett – tevékenységükkel hozzájárulnak az Akadémia küldetésének teljesítéséhez és törvényben foglalt közfeladatainak ellátásához. Ugyancsak az Akadémia tagjai irányítják, felügyelik az akadémiai szervezetek működésének célszerűségét és szabályosságát, pénzgazdálkodásának és vagyongazdálkodásának megfelelőségét. A hazai akadémikusokból és nem akadémikus köztestületi tagokból, MTA-doktorokból álló osztályok, tudományos bizottságok és az MTA Elnöksége is havi rendszerességgel üléseznek akadémiai feladataik ellátása, különféle tevékenységeik nyomon követése, tudományos tanácsadási és ismeretterjesztési, hazai és nemzetközi kapcsolattartási feladataik ellátása, valamint az MTA doktora eljárások vitele érdekében.

Elsősorban az akadémikusok és az MTA doktorai azok, akik részt vesznek a tudományos pályázatok, egyéni támogatások, díjak, minősítések odaítélésében. Ilyen módon az Akadémia évente mintegy 9 milliárd forintot juttat el a kutatóhelyeknek, kutatóknak kiválósági alapon. Az Akadémia értékelői és értékelő testületei évente mintegy 1600 pályázatot bírálnak el, amelyek közül átlagosan 20% kap támogatást. Egy pályázatot minimálisan három bíráló értékeli, és ezt követően kerül a minimálisan 12-15 tagú döntéshozó testületek elé.

Ez évente mintegy 5000 bírálat elvégzését igényli, amit elsősorban a 11 osztály 365 hazai akadémikusa, a 2600 MTA-doktor és a 84 akadémiai tudományos bizottság tagjai végeznek el. Ez jelentős időt igénylő, felelősségteljes feladatvégzés. Az akadémikusok és az MTA doktorai e tevékenységért nem részesülnek külön tiszteletdíjban.

Ugyanerre az akadémiai körre hárul a részvétel az évente lefolytatott 80-90 MTA-doktori eljárásban, amelyek egyenként mintegy 100, évente összesen mintegy 8-9000 minősített szakember, akadémikus, MTA-doktor, köztestületi tag közreműködését igénylik.

Az MTA Kiváló Kutatóhely minősítés elnyerésére irányuló pályázatok elbírálása is külön testületet és a tudományos osztályok és több száz bíráló közreműködését igényli.

Nagyon jelentős az osztályok tudományos és tudományos ismeretterjesztő tevékenysége is, amit év közben az osztályüléseken kívül az évi rendes közgyűlés és a Magyar Tudomány Ünnepe novemberi hónapjában is intenzíven végeznek. Ennek hű tükre az MTA honlapja és YouTube-csatornája.

Az akadémikusok, köztestületi tagok öt egyetemi városunk területi akadémiai bizottságaiban is pótolhatatlan munkát végeznek. Külön ki kell emelni a Határon Túli Magyarok Titkársága és a Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság által koordinált, a környező országokra, Európa egyes országaira és a tengerentúlra is kiterjedő tevékenységüket. Az MTA Középiskolai Alumni Programjában is több ezer köztestületi tag, köztük jelentős számban akadémikusok vesznek részt.

Az Akadémia mintegy ötven állami testületbe, bizottságba delegál akadémikus és nem akadémikus köztestületi tagot. A Kutatási Kiválósági Tanács elnökének kezdeményezésére és vele folyamatosan együttműködve tudományos osztályaink közreműködésével biztosítunk pályázati bírálókat.

Akadémiánk széles körű nemzetközi kapcsolatokkal is rendelkezik. Akadémikus és köztestületi tag képviselőink útján részt veszünk a számos nemzetközi akadémiai, tudományfinanszírozási és sok más szervezet munkájában. A kétévente megvalósuló World Science Fórum is a hazai akadémikusok aktív részvételével tud fennmaradni, vonzást gyakorolni a világ tudósaira és politikusaira, és kategóriájában páratlanul sikeres lenni.

Mindezeket a tevékenységeket az akadémikusok, az MTA doktorai és nagy számban az MTA doktora címmel még nem rendelkező köztestületi tagjaink önkéntesen és ingyenesen látják el. A sokszor kifogásolt „privilegiumok” – a tiszteletdíj, a korántsem luxusfeltételek közötti, kedvezményesen nyújtott alkotói és üdülési lehetőségek, özvegyi és kegyeleti juttatások – a művészek, sportolók életjáradékához hasonlóan a nemzet elismerését és nagyrabecsülését fejezik ki az Akadémia tagjai számára, amit ők nemcsak életművükkel, eredményeikkel, de – a fentiek alapján – a testület tagjaként végzett munkájukkal is alaposan megszolgálnak.

II/2. A MTA doktora cím és az akadémiai tagság megszerzése szigorú tudományos elvárásokhoz kötött, összetett és részletesen szabályozott folyamat.

A centralizálók, az autonómiával rendelkező szervezeteket támadók egyik leggyakoribb vádja, hogy az önrendelkezés belterjességhez, nepotizmushoz, önkényeskedéshez vezet. A Magyar Tudományos Akadémia esetében ez a vád nem áll meg, amit összetett választási rendszer biztosít.

Az Akadémia tagjainak létszámát az akadémiai törvény, a tagválasztás módját az Alapszabály rögzíti. Új hazai rendes és levelező tagokat csak a két választás között eltelt három év alatt elhalálozott akadémikusok helyére lehet választani. Az így megürülő, általában nem több, mint 30-40 helyre a 11 tudományos osztály hazai akadémikus tagjai jelölnek új tagokat. Alapelve, hogy az új tagok osztályszintű jelölési folyamatába az Akadémia más tényezői vagy külső tényezők nem avatkozhatnak be.

Tudományos osztályonként háromévente általában 3-4 új tag felvételére van lehetőség, ugyanakkor az egyes osztályokon akár egy tucat tudományterület is képviselve van. Az egyes egyetemek, kutatóintézetek, közgyűjtemények is igyekeznek tudományos elismertségüket kiváló kutatóik jelölésével és tagsághoz juttatásával alátámasztani, erősíteni.

Viták forrása az is, hogy eltérnek a tudományos közösségnek, az innovatív gazdaság képviselőinek, a nemzetstratégiai kérdésekkel foglalkozó államnak és a társadalmi közélet tagjainak az elvárásai a kutatást, az Akadémiát és tagsága összetételét illetően. Mindez együtt nagyon éles versenyhelyzetet teremt az egyes tudományos osztályokon belül. Több hónapos folyamat során vizsgálják az ajánlottak

alkalmasságát, és az alkalmasnak ítélték esetében titkos sorrendi szavazással döntenek az osztály jelöltjeiről.

A verseny az Elnökség szintjén is folytatódik, mert az egyenlően el nem osztható helyek esetében előzetesen meghatározott szempontok alapján ennek a testületnek van joga javaslatot tenni. Itt lehet érvényesíteni a nők és a fiatalok arányának növelésére és egyes tudományterületek megjelenítésére vagy erősítésére irányuló elveket.

Mindezek alapján nem életszerű, hogy az akadémikusválasztást klikkek egyezkedése, nepotizmus, uram-bátyám viszonyok befolyásolnák. A Magyar Tudományos Akadémia tagjai között szinte minden tudományterületen, minden tudományos osztályon jelen vannak olyan kiemelkedő, a hazai és a nemzetközi tudományos életben elismert, a magyar állam által is a legmagasabb elismerésekkel illetett, széles körű tisztelettel övezett személyiségek, akiknek aktív akadémiai jelenléte garanciát jelent arra, hogy azok a támadások, amelyekkel ebben a lejárató kampányban illették az Akadémiát, alaptalanok. Erre a külső és tiszteleti tagjaink elismertsége, kiválósága is biztosítékot ad. Ezek a személyiségek elsőként tiltakoznának és távoznának a sorainkból, ha az elhangzott vádakból bármi is igaz lenne.

II/3. A tagválasztás tudományos szempontjait az egyes tudományterületek képviselői a tudomány fejlődésére is reagálva maguk alakítják.

Akik aktívan művelik a tudományt, részt vesznek annak közéletében, tudják, hogy a kiváló tudomány világszerte közvetlen külső befolyásolástól mentesen, spontán és meritokratikusan szerveződik. Ebben meghatározó a kiemelkedő, karizmatikus és iskolateremtő személyiségek szerepe.

Az Akadémia közössége mindenkor arra törekedett, hogy ezeket a személyiségeket tagjai sorába válassza. Ez a törekvés azonban nem érvényesülhet mindig maradéktalanul már csak a rendelkezésre álló akadémikusi helyek alacsony száma miatt sem. A választásokat sokszor a tudományterület belső vitái is befolyásolták, és az, hogy mely egyéniségek, iskolák, intézmények határozták meg az adott korszakban a tudományos és akadémiai közéletet. Az esetleges tökéletlenségek vagy az ezzel járó konfliktusok azonban az Akadémia bármely korszakában sokkal kevesebb kárt okoztak, mint a politikai beavatkozás vagy a laikusok körében folytatott Akadémia-ellenes hangulatkeltés.

A törvény által korlátozott létszám és az élet végéig tartó tagság következtében minden tudományterületen hosszú a listája azoknak a kiemelkedő tudósoknak, akik a kétszáz év alatt nem kerültek az Akadémia akadémikus tagjai közé. Ennek azonban a legritkább esetben volt személyes elfogultság vagy más kisszerűség az oka. Mindig és minden akadémián, egyetemen és kutatóintézetben időt követel, hogy az új törekvések, diszciplínák bizonyítsák létjogosultságukat, és elnyerjék intézményes helyüket. A lényeg, hogy ezek a folyamatok a tudományos közösség autonómiájának tiszteletben tartásával menjenek végbe, amit a tudományos közösségnek a folyamat közérthetőségének és átláthatóságának biztosításával kell viszonznia.

II/4. Az Akadémia a tudományos teljesítmény megítélésekor nem egyetlen mutatóra hagyatkozik, hanem a tudományértékelés nemzetközi standardjai szerint a teljes tudományos életművet vizsgálja.

Egy közösségnek meg kell hagyni a szabadságát abban, hogy önépítési folyamata során a mennyiségiék mellett mely minőségi jellemzőket veszi figyelembe. Nem szabad megakadályozni, hogy ez a közösség a tudós személyiségek esetében a minőségi jellemzők között a tudományos teljesítmény preferálása mellett a tudományos közösségért végzett munkát, morális-etikai szempontokat, az iskolateremtési közösségépítési készséget vagy a tudomány ügye iránti alázatot is figyelembe vegye.

Annál is inkább, mert a nemzetközi tudományos közösség, valamint kutatásirányító és finanszírozó szervezetei túl vannak azon a korszakon, amikor kizárólag a különböző publikációs mennyiségi mutatókra (impaktfaktor, idézettség, Hirsch-index) alapozták a személyi, tudományfinanszírozási, teljesítményértékelési és tudománypolitikai döntéseiket. Ezt fejezik ki a „Declaration on Research Assessment (DORA)”, a „Leiden Manifesto for Research Metrics” dokumentumok, a Coalition for Advancing Research Assessment (CoARA) megállapodása és az általuk kiváltott trendforduló az egyéni és intézményi tudományértékelésben. Ezt minden fejlett tudományú ország és nemzetközi szervezet magáévá tette. A legtöbb magyar szervezet, köztük az MTA és a HUN-REN is csatlakozott ehhez a „mozgalomhoz”, de a gyakorlatba még alig került át. A hazai tudományirányítási és ösztönzési rendszer sok tekintetben még mindig a számok és mutatók bűvöletében él, hasonlóan az Akadémiát támadókhoz. Az Akadémia azonban a komplex szempontrendszer szerinti értékelést saját pályázatait, az MTA doktora eljárások, egyéni és intézményi értékelési tevékenysége esetében a gyakorlatban is alkalmazza.

Az akadémikusválasztás során az Akadémia mindig is a teljes életút és életmű megítélésére törekedett. Így a tudományos életmű minőségi ismérveit, a tudományterületi sajátosságokat, a munkásság spektrumának szélességét, az oktatási, utánpótlás-nevelési, tudományirányítási, a hazai és külföldi tudományos társasági munkát, a tudományos tanácsadási és tudomány-népszerűsítési tevékenységet is mindig figyelembe vette az akadémikusságra ajánlottak értékelésekor.

II/5. Az akadémiai köztestület tagjai egyetemeken, kutatóintézetekben folytatnak kutatómunkát, tudományos teljesítményük kortól és tudományterülettől függően ítéltető meg.

A köztestületi tagok az egyetemeken (a kutatók mintegy kétharmada) és a HUN-REN kutatóintézeteiben, illetve ipari kutatóhelyeken dolgoznak vagy dolgoztak, természetes, hogy vannak köztük már nem aktívan kutató nyugdíjasok is. Ha netán még aktív köztestületi tagjaink publikációs teljesítményével probléma lenne, mint azt egyesek nem hitelesített adatok alapján állítják, akkor azt kutatóhelyeiken – a 2019–2021 között alapítványi fenntartásúvá alakított egyetemeken és az Akadémiától 2019-ben elcsatolt kutatóhálózaton (HUN-REN) – kellene számonkérni. De értelmetlen az egyetemi, kutatóintézeti kollégák és a köztestület tagjainak a szembeállítása, hiszen ugyanazokról a kutatókról van szó. A valós adatok egyébként köszönőviszonyban sincsenek az elhangzott állításokkal. A Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) adatbázisában szereplő kutatók közül az MTA köztestületi tagok publikációs adatai átlagosan 2-3-szorosan múlják felül a nem köztestületi tag kutatókét.

Az MTMT-ben lehetőség van azoknak a nemzeti vonatkozású publikációknak is a nyilvántartására és elérésére, amelyek a nemzetközi adatbázisokban nem szerepelnek. A legnagyobb nemzetközi adatbázisok sem tartalmazzák a magyar tudományos publikációk (tudományos monográfiák, szerkesztett tanulmánykötetek) 65-80%-át és a rájuk érkező idézettséget sem, amit nagyon körülményes kimutatni. Ezek a publikációk legtöbbször és legnagyobb arányban éppen a magyar sajátosságokkal és identitással, kultúrával, történelemmel kapcsolatos tudományos munkák.

Figyelembe kell azt is venni, hogy az idős akadémikusok, akik a digitális korszak előtt kerültek be az Akadémiára, és már nincsenek meg azok a feltételeik, mint munkahellyel rendelkező kutatótársaiknak, publikációs adataik nyilvántartásában hátrányban vannak. Ez vezethet oda, hogy az elmúlt évtizedek meghatározó fontosságú, iskolateremtő és diskurzusformáló egyéniségei közül Scopus- vagy MTMT-mutatóik alapján többeket is jelentéktelennek minősíthetnek felelőtlen, felületes és rosszindulatú érdeklődők. Erre felfigyelve az Akadémia a továbbiakban vállalja, hogy idős nagyjai esetében pótolja ezeket a hiányokat.

II/6. Az akadémiai köztestület többségében aktív kutatókból áll, az Akadémia hangsúlyt fektet a fiatalításra, és nagyra becsüli idős tagjait is.

Ezzel szemben gyakran elhangzó hamis vád: A köztestület előregedett, az Akadémia „nyugdíjasklub”, a fiatal, a tudományos életben maguknak helyet követelő kutatók bekerülési aránya minimális.

A köztestületbe mindenki beléphet, aki aktív kutató, és van PhD-fokozata. A többség a fokozat megszerzése után ezt meg is teszi, jellemzően 30-35 éves kor alatt. Jelenleg 19 652 fős az MTA köztestülete, tagjainak 65%-a 30 és 70 év közötti, aktív kutató. Az Akadémia tudományos bizottságainak tagjait az adott tudományterülethez tartozó köztestületi tagok választják maguk közül három évre. A tudományos bizottsági tagok korfája még jobban eltolódott a fiatalabbak felé a köztestületi tagok korfájához képest. Ezek a bizottságok (melyek tagjainak legalább kétharmada nem akadémikus köztestületi tag) végzik el a habitusvizsgálatot az MTA doktora pályázatok esetén, jelölik ki bírálóit, a bírálóbizottság tagjait. Mivel akadémikusnak csak az MTA doktorai jelölhetők, így közvetve a köztestület határozza meg azt is, hogy kikből lehet akadémikus.

Az MTA külön hangsúlyt fektet a fiatal kutatók bevonására az Akadémia programjaiba a [Fiatal Kutatók Akadémiájának](#) kiemelt támogatása révén. Mivel a köztestület nem munkahely, így valóban nincs a tagságnak felső korhatára, mivel semmi okunk nincs arra, hogy kizárjuk idősebb köztestületi tagjainkat a testület működéséből.

III. Az Akadémia közfeladatainak ellátásával a magyar tudományosságot és a nemzeti kutatási, fejlesztési és innovációs (KFI) rendszert szolgálja

III/1. Az MTA doktora cím az egyéni kutatói kiválóság mércéje. Nem kötelező, de rendkívül értékes külső minőségbiztosítást jelent a magyar tudományos intézmények számára is.

A rendszerváltozáskor a PhD-fokozat adományozási joga visszakerült az egyetemekhez, ezzel megszűnt az Akadémia által adományozható kandidátusi cím. Az 1994-es akadémiai törvény rendelkezik a Magyar Tudományos Akadémia doktora tudományos címről is. Ez az egyetemeken megszerezhető PhD-fokozat mellett, attól független eljárásban az Akadémián szerezhető tudományos cím. A kettő között a jogszabályok nem teremtenek hierarchikus viszonyt. Az MTA doktora cím megszerzésének folyamatában közel száz tudós vesz részt (szakterületi tudományos bizottságok, az illetékes tudományos osztály, az opponensek, habitusvizsgálók, a bírálóbizottság tagjai, végül az MTA Doktori Tanácsa), ami körültekintő, sokoldalú és független minősítést tesz lehetővé. Az Akadémia ezt ingyenesen szolgáltatja a hazai tudományos közösség minden tagja számára – felsőoktatási intézményeknek, pályázati forrásoknak, ipari kutatóhelyeknek, kormányzati intézményeknek –, akik és amelyek ezt igénylik. Ennek igénylésére azonban egyik intézmény sincs törvény által kötelezve. A legtöbb magyar egyetem él a lehetőséggel, hogy a saját eljárásban megszerezhető PhD-fokozattól és habilitációs eljárástól független, egyéni értékelést is figyelembe vehessenek vezető munkatársaik kiválasztásánál. Mivel az MTA doktora cím elnyerése az akadémikusság előfeltétele is, az egyetemek többsége munkatársai erre irányuló törekvését is elismeri. Jogszabályi előírás hiányában is évente 80-100 fő pályázik az MTA doktora címre, és a legtöbben meg is szerzik.

III/2. A bölcsészet- és társadalomtudományi kutatások a természettudományos vagy mérnöki kutatásokhoz hasonlóan értékes módon járulnak hozzá a nemzet fejlődéséhez. Szerepük pótolhatatlan nemzeti önazonosságunk, kultúránk megőrzésében.

A HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatban lefolytatott független, nemzetközi tudományos átvilágítás egyetlen bölcsészet- és társadalomtudományi kutatóhely esetében sem fogalmazott meg érdemi kritikát az ott folyó kutatómunka színvonalát illetően. Semmiképpen nem tekinthető a kommunizmus örökségének az önálló bölcsészet- és társadalomtudományi kutatóintézetek fenntartása. Elég csak a Max Planck Társaságra hivatkozni, amelynek több ilyen intézete is van. Ugyanakkor az önálló kutatóintézetek mindenütt a világon szoros, kölcsönösen előnyös kapcsolatban állnak az egyetemekkel, ökoszisztémáik egybekapcsolódnak. Az egyetemekről származik a kutatóintézetek tudósutánpótlása, amelyek cserében elsőrangú tudósképző helyeket, kutatási infrastruktúrákat, adatbázisokat, kollaborációkat, publikációs lehetőségeket biztosítanak az egyetemeknek. A természettudományok eredményeinek alkalmazása szükségessé teszi azok társadalmi hatásainak, jogi és etikai velejáróinak tanulmányozását (gondoljunk csak a gén- és neurotechnológiára vagy újabban a mesterséges intelligenciára). Az oktatási kötelezettségtől mentesített és az egyetemeknél sokkal hatékonyabb

kutatási feltételeket biztosító kutatóintézetekben a nemzeti identitás és kultúrkinccs szempontjából legfontosabb témák kutatásának, távoli, feltörekvő kultúrák megismertetésének is fontos helye van.

Az Akadémiának, azon belül elsősorban a humán tudományok képviselőinek különösen fontos szerepe van abban, hogy Magyarország polgárai és a nemzet tagjai felismerjék a nemzeti identitás és értékrend alakításának és megszilárdításának, a nemzeti hagyomány megőrzésének és ápolásának a nemzeti tudományokban megtestesülő nemzetstratégiai jelentőségét. Közösén kell gondoskodniuk a nemzeti kulturális örökségnek a digitális korszakba való átléptetéséről és közzétételének feladatáról. Szintén kiemelt szerepük van abban, hogy a nemzeti hagyomány és szellemi örökség tudományos minőségbiztosítással elkészített korpusza és tudományos feldolgozása a határok fölötti nemzettest számára elérhetővé váljon.

III/3. Az Akadémia kiválósági pályázatai és támogatásai révén nagyban hozzájárul a magyar kutatók európai uniós pályázati eredményességéhez, különösen az Európai Kutatási Tanács (ERC) programjai esetében.

Az MTA egyéni kiválósági pályázata, a Lendület Program anyagi lehetőségeinél jóval nagyobb mértékben járult hozzá a sikeres hazai EU-s pályázatokhoz. Az ERC-nyertes kutatók közel 50%-a a Lendület Program nyertesei közül kerül ki. Ezen túlmenően az Akadémia számos eszközzel, így például pályázati tanácsadással, mentorok szervezésével, interjútréninggel segíti az ERC-re pályázó hazai kutatókat. 2014-ig a nyertes ERC-pályázatok fele magyar volt az EU13-as régióban (a 2004 után csatlakozott országok). Ez az előny az elmúlt 10 évben elolvadt, köszönhetően a már a többi V4-es országhoz képest is alacsony állami ráfordításnak a KFI-területen. (Összehasonlításképpen: 2023-ban Csehországban az egy főre jutó KFI-ráfordítás két és félszerese a hazainak, a lengyel másfélszerese, Szlovákiában 30%-kal magasabb, Ausztriában hétszeres – HU: 64,3 €/fő, CZ: 150,2 €/fő, PL: 103,9 €/fő, SK: 83,6 €/fő, AT: 449,8 €/fő. Forrás: Eurostat, GBARD, 2023.) Ennek ellenére még ma is egy ligában vagyunk V4-es versenytársainkkal, amiért a magyarországi kutatóhelyek és kutatóik minden elismerést megérdemelnek (2023-ban Magyarország 10, Csehország 11, Lengyelország 19 millió eurót nyert az ERC-n).

III/4. Az Akadémia kutatásfinanszírozó és tudománytámogató funkciójában évente mintegy 9 milliárd forintot juttat pályázati úton kutatóhelyeknek.

Az MTA kutatóhálózatának 2019. szeptember 1-jétől bekövetkezett elvétele óta az Akadémiának csak egy kutatást is folytató intézménye van, az MTA Könyvtár és Információs Központ. Így mindazon kritikáknak, amelyekkel az Akadémiát támadók a magyar tudományos teljesítmény, külföldi pályázati sikeresség és a szabadalmak elégtelen száma kapcsán az Akadémiát illetik, a címzettjei valójában az immár lassan hat éve elszakított HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat illetékesei és a magyar KFI-politikát meghatározó kormányzervek.

Az Akadémia számos véleménnyel, kezdeményezéssel, javaslattal állt elő az elmúlt években, amelyek többsége a kifogásolt jelenségekkel kapcsolatos. Ezek összefoglaló bemutatása elolvasható a [Magyar Tudomány, 2025. januári számában.](#)

Akadémiánk kutatásfinanszírozó és tudománytámogató funkciójában évente mintegy 9 milliárd forintot juttat pályázati úton a kutatóhelyeknek. Ilyen pályázatok és programok például a Közoktatás-fejlesztési

Kutatási Pályázat, a Lendület Program, a nemzeti programok, a könyv- és folyóirat-támogatás vagy a nemzetközi kapcsolatok támogatása.

2021 és 2024 között az Akadémia értékelői és testületei mintegy 6000 pályázatot bíráltak el. Ennek eredményeként 1200 sikeres pályázatot benyújtó kutatóhellyel kötött az Akadémia támogatói szerződést 24,2 milliárd forint összértékben. Így az egyetemeknek 383 esetben 10,4 milliárd forintot, HUN-REN-kutatóhelynek 785 esetben 13,4 milliárd forintot, közgyűjteménynek, egyéb kutatóhelynek 27 esetben összesen 0,4 milliárd forintot is meghaladó értékben biztosított az Akadémia tudományos célú támogatásokat.

IV. Az Akadémia 200 éve folyamatosan megújulva teljesíti nemzeti küldetését, amelynek legfrissebb változatát a Közgyűlés 2019-ben fogadta el.

IV/1. Az Akadémia 1994 utáni speciális közjogi státusza és közfeladataihoz tartozó állami finanszírozása szilárd alapot biztosít a működéséhez.

A vád: Alapját vesztett felépítmény az Akadémia, nem teljesíti alapításkori küldetését, nem szolgálja a nemzeti érdeket, kérdéses, hogy mi hasznot hoz a nemzetnek.

Az Akadémia elleni kampányban megszólalókat nem zavarja az, hogy amit az Akadémiáról állítanak, az egyáltalán nem igaz. A politikai rendszerváltozást követően, évekig tartó politikai viták után megszületett egy egyezség a politikai osztály és a tudományos közösséget alapításától fogva megtestesítő és integráló Magyar Tudományos Akadémia képviselői között. Ez az egyezség határozza meg máig az Akadémia alkotmányos, közjogi helyzetét, közfeladatait, jogait, szabadságát és kötelezettségeit, egyértelművé téve illetékességét, szerepét és autonómiája kereteit. Az így létrejött „paradigmát” alapelemeiben sem a politikai, sem a tudományos közösség részéről nem kérdőjelezték meg. Az állam képviselőivel előfordult viták, konfliktusok sohasem a paradigmaváltás igényével, hanem a kialakult status quo esetleges megsértésével, a kölcsönösen vállalt kötelezettségek következetes teljesítésével, a partneri viszony meggyengülésével, a feladatok ellátásának hatékonyságával kapcsolatosak.

Mindezeket az [Alaptörvény](#) és az [akadémiai törvény](#) foglalja közjogi keretbe, különös tekintettel a törvény 3. §-ában felsorolt akadémiai közfeladatokra és az aktuális költségvetési törvénynek az Akadémia gazdálkodásáról szóló fejezetére. Az Akadémia 1994-től kezdve máig érvényesen egy sor közfeladatot, hozzá forrást és alkotmányos szabadságot kapott az Országgyűléstől, ami teljesen alaptalanná és oktalanná teszi a támadásokban szereplő állításokat. Az Akadémia a saját tevékenységéről és a hazai tudomány helyzetéről rendszeresen jelentést készít a kormánynak és az Országgyűlésnek, amelyek az abban foglaltakat eddig mindig észrevétel nélkül tudomásul vették.

A rendszerváltozás és különösen 1994 óta az állami szervek, a kormány és a politikai pártok, illetve a tudományos közösség, a társadalmi szervezetek és a közvélemény részéről nem érkezett olyan kritika, ami érdemben vitatta volna az Akadémia nemzeti elkötelezettségét, tevékenységének közhasznú voltát, a magyar tudományosság és a nemzet egészének javát szolgáló jellegét. Az eddigi viták, konfliktusok a

közfeladatok körével, a feladatellátás feltételeinek biztosításával, a feladatteljesítés hatékonyságával, a felek közötti partneri viszony esetleges sérelmeivel voltak kapcsolatosak.

Korábban az OTKA elvételével, majd a kutatóhálózat és a támogatott kutatóhelyek forrásának elvételével módosultak az akadémiai közfeladatok, de Akadémiánk továbbra is más KFI-szereplők által el nem látott és nélkülözhetetlen tevékenységet végez, amelyet más törvények, így például az [innovációs törvény](#) 3. része, is rögzítenek. Ebben a jogszabályban a jogalkotó éppen a közelmúltban erősítette meg az Akadémia kiemelt szerepét a magyar tudománypolitika, a nemzeti kutatási, fejlesztési és innovációs tevékenység alakításában.

A kutatóhálózat elvételével 2019 decemberében egyoldalú, de az 1994-es akadémiai törvényben részletesen rögzített közfeladatok és az akadémiai működést alapjaiban fel nem borító kormányzati lépések hatására az Akadémia Közgyűlése nyilatkozatban újította meg [küldetését](#), amelyet továbbra is „évszázados hagyományaiból, a magyar tudomány eredményeiből, az akadémiai törvény felhatalmazásából és vállalt kötelezettségei iránti felelősségéből” eredeztet. Az akadémiai küldetés lényege az egyetemes tudás és a magyar tudományos közösség felelős, konstruktív és szakszerű mozgósítása a nemzet és az ország érdekében.

Az akadémiai küldetés és feladatok változatlanul aktuálisak, egyáltalán nem indokolt és szükséges a felülvizsgálatuk. A közfinanszírozott tevékenységeket illetően az akadémiai költségvetési szervek könyveibe kellő betekintésük van az állami szerveknek. Az Akadémia gazdálkodását közjogi státuszának tiszteletben tartásával és saját, a Közgyűlésnek felelős ellenőrző testületei mellett az illetékes állami szervek is rendszeresen vizsgálják, és rendre szabályszerűnek, célszerűnek és hatékornak találják.

IV/2. A Magyar Tudományos Akadémia sokkal több, mint egy egyszerű „tudósklub”. Története, hagyományai, küldetése és közfadatai kiemelik a tudós társaságok köréből.

Az MTA a magyar nemzet egyik közös kincse, amelynek eljelentéktelenítésére az elmúlt két évszázadban nyilvánosan egyetlen nemzedék felelős képviselője sem vette a bátorságot.

A Magyar Tudományos Akadémia egyszerű tudósklubba alakítása nem a magyar, hanem más nemzetek hagyományainak lecsupaszított átvétele volna. Széchenyi eszméinek, víziójának és tudós társaságának a kiüresítése, a fél évezredes nemzeti törekvések ignorálása, a kétszáz éves magyar hagyományok megtagadása, a legjobban tudósaiban és Akadémiájában bízó magyar nemzet megfosztása egyik legértékesebb szellemi-erkölcsi erőforrásától. Nemzetárulással határos gondolat!

Ezzel szemben Akadémiánk a tudós közösség legjavának összefogásával töretlenül teljesíteni kívánja alapításától érvényes és folyamatosan gazdagodó nemzeti küldetését, hogy a kutatások eredményezte tudást a magyar társadalom, gazdaság, állam és az egész nemzet szolgálatába állítsa. Célja a tudománybarát, a tudomány művelését, az Akadémiát támogató társadalom kialakítása. Mindehhez kiegyensúlyozott, kölcsönös bizalmon alapuló kapcsolatra, párbeszédre, együttműködésre törekszik a nemzet választott képviselőivel, a mindenkori kormányzattal és a nemzeti elit egészével.

Freund Tamás
Oberfrank Ferenc